

Ленінскага камсамола Беларусі (1967), а за навукова-даследчыя працы пра духоўныя воблікі герояў у творчасці Купалы і Коласа, якія былі на свой час адкрыццём і ў якіх упершыню важна, грунтоўна і ўсебакова раскрывалася канцэпцыя чалавека ў творчасці нашых класікаў, яму прысуджана Дзяржаўная прэмія БССР імя Якуба Коласа (1972).

З добрай надзеяй на росквіт роднай Беларусі, якая мае такіх выдатных сыноў, віншуем Івана Якаўлевіча з нагоды юбілею.

У. А. НАВУМОВІЧ

БАРЫС ЮСЦІНАВІЧ НОРМАН

Споўнілася 50 гадоў Барысу Юсцінавічу Норману, вядомаму славісту, доктару філалагічных навук, прафесору.

Нарадзіўся ён у Ленінградзе, атрымаў дыплом славіста на філалагічным факультэце ЛДУ, дзе займаўся тэарэтычнай граматыкай у семінары прафесара Ю. С. Маслава. У 1966 г. Б. Ю. Норман па размеркаванні прыязджае ў Мінск, дзе праз некаторы час паступае ў аспірантуру пры Беларускаму дзяржаўным універсітэце. У 1969 г. пад кіраўніцтвам прафесара А. Я. Супруна абараняе кандыдацкую дысертацыю «Возвратные конструкции в современном болгарском литературном языке». Увесь далейшы час ён працуе на кафедры тэарэтычнага і славянскага мовазнаўства. У 1984 г. Б. Ю. Норман абараняе доктарскую дысертацыю «Синтаксис речевой деятельности: Простое предложение» і атрымлівае навуковае званне прафесара. З 1994 г. як прафесар польскай філалогіі ён чытае лекцыі ў Вышэйшым сельскагаспадарча-педагагічным інстытуце (г. Седльцы, Польшча).

Асноўнае месца ў навукова-педагагічнай дзейнасці прафесара Б. Ю. Нормана займае праца на філалагічным факультэце БДУ, дзе ён распрацаваў і шмат гадоў чытаў курсы «Уводзіны ў мовазнаўства», «Агульнае мовазнаўства», «Балгарская мова», вёў спецсемінар па супастаўляльнай граматыцы сучасных славянскіх моў. Пад яго кіраўніцтвам напісалі і абаранілі дысертацыі С. Кісялёў, А. Кіклевіч, Х. Вадас, А. Гухрабу, Я. Ахмед, Л. Казлоўская.

Б. Ю. Норман — адзін з аўтарытэтных у Еўропе славістаў. Свой высокі клас ён неаднаразова дэманстравалі на шматлікіх семінарах, канферэнцыях, сімпозіумах і кангрэсах у Сафіі, Варшаве, Любліне, Мінску, Маскве, Санкт-Пецярбургу, Кіеве, Ерэване і іншых гарадах, у часе навуковых стажыровак і педагагічнай працы за мяжой — у Балгарыі, Польшчы, Славеніі, Германіі, ЗША. Б. Ю. Норман — член некалькіх навуковых саветаў па абароне дысертацый. Яго яшчэ належаць шэраг тэарэтычных манаграфій па фундаментальных праблемах сучаснага славянскага і агульнага мовазнаўства: «Переходность, залог, возвратность на материале болгарского и других славянских языков» (Мн., 1972); «Синтаксис речевой деятельности» (Мн., 1978); падручнік «Общее языкознание» (Мн., 1983 — у сааўтарстве з Н. Б. Мячкоўскай, Б. А. Плотнікавым, А. Я. Супруном); «Универсальное и специфическое в синтаксических моделях славянских языков» (Мн., 1988). Разам з М. А. Паўленкам ён склаў і выдаў хрэстаматыю «Введение в языкознание» (Мн., 1977; 2-е выд. 1984). Падрыхтаваў разам з А. Бушуем, Б. А. Плотнікавым бібліяграфічны паказальнік прац А. Я. Супруна (Самарканд, 1984). Яго «Сборник задач по введению в языкознание» (Мн., 1989), без перабольшвання, — адно з лепшых дыдактычна-метадычных выданняў гэтага тыпу.

Шырокі водгук у чытацкім асяроддзі атрымалі навукова-папулярныя кнігі Б. Ю. Нормана: «Язык: знакомый незнакомец» (Мн., 1987); «Лингвистика каждого дня» (Мн., 1991); «Грамматика слушающего» (СПб., 1994). Акрамя гэтага, Б. Ю. Норман — аўтар каля 200 артыкулаў, рэцэнзій, тэзісаў дакладаў.

Лінгвістычныя інтарэсы Б. Ю. Нормана накіраваны ў асноўным на вывучэнне граматыкі, канструктыўнага синтаксісу, псіхалінгвістыкі, стылістыкі, лінгвістыкі тэксту і агульнай тэорыі мовы. Б. Ю. Норман з'яўляецца прыхільнікам распрацоўкі новых праблем у мовазнаўстве, прымянення сучасных метадаў даследавання мовы. Ён быў адным з першых у Беларусі, хто актыўна выкарыстоўваў і прапагандаваў дыстрыбутыўна-семантычны аналіз, псіхалінгвістычныя мадэлі мовы. Напэўна, не выпадкова адным з галоўных яго лінгвістычных аб'ектаў з'яўляецца дынамічны синтаксіс, які так адпавядае яго дынамічнаму стылю жыцця і (па Р. Барту) стылю пісьма. Б. Ю. Норман не прыхільны да пазітывісцкага дагматызму і будавання абстрактных мадэляў, метатэарэтычных і лінгвафіласофскіх парадыгм. І хаця Б. Ю. Норман прапанаваў некалькі вельмі цікавых псіхалінгвістычных ідэй, для яго больш важны канкрэтны эмпірычны моўны матэрыял. Можна, гэта пазіцыя і спрэчная, але нельга не аддаць ёй перавагі над пазіцыяй аўтараў тоўстых і амбіцёзных прац, дзе мова — толькі дадатак да снедання «жраца граматычнай навукі», у часе якога (снедання) яму (жрацу) адкрылася чарговая, прабачце, ісціна. Дастаткова спасалца на атрымаўшыя шырокую вядомасць папулярныя артыкулы Б. Ю. Нормана ў перыядычным друку (напрыклад, у ленінградскай газеце «Ленинские искры»), на яго прэмію «Залатое цяля» клуба «12 крэслаў» «Літаратурной газеты» за «Энтимологический словарь» (складзены разам з калегамі М. Зубковым, У. Карпавым, А. Спічкам, Л. Падольскім), на яго шматлікія папулярныя лекцыі перад школьнікамі, настаўнікамі, супрацоўнікамі рэдакцыяў.

Б. Ю. Норман заўсёды быў адной з галоўных асоб у грамадскім жыцці філалагічнага факультэта. Ён быў адным з пастаянных аўтараў і шмат гадоў куратарам, але хутчэй — душой рэдакцыі факультэцкай насаднай газеты «Слова філалага», дзе (пад псеўданімам Х. Давід) друкаваўся яго гумарэскі, а потым станавіліся бестэслерамі ў пераклад студэнтаў. Б. Ю. Норман — нязменны капітан зборнай філалагічнага факультэта па баскетболу. Нельга

не ўспомніць і пра яго цудоўную сям'ю, пра яго разьбу па дрэве і камню, пра яго іранічныя вершы, пра яго бібліятэку.

У 50 гадоў (1817 г.) Вільгельм фон Гумбальдт быў адпраўлены пасланнікам у Лондан, і галоўныя працы, якія прынеслі яму сусветную славу, яшчэ не былі напісаны.

У 50 гадоў (1907 г.) Фердынанд дэ Сасюр, натаміўшыся чытаннем выпадковых курсаў у выпадковых аўдыторыях, упершыню прачытаў свой стаўшы потым славытым «Курс агульнай лінгвістыкі».

У 50 гадоў (1995 г.) Барыс Юсцінавіч Норман чытае стараславянскую мову ў сядльцім Вышэйшым сельскагаспадарчым інстытуце.

У яго ўсё яшчэ наперадзе.

МІКАЛАЙ МІХАЙЛАВІЧ ПІПЧАНКА

Споўнілася 60 гадоў кандыдату філалагічных навук, прафесару кафедры рускай мовы Мікалаю Міхайлавічу Піпчанку.

М. М. Піпчанка нарадзіўся 1 студзеня 1935 г. у в. Слабодка Горацкага раёна Магілёўскай вобласці ў сялянскай сям'і. У 1954 г. з адзнакай закончыў Трылесінскую сярэднюю школу, а ў 1959 — аддзяленне рускай мовы і літаратуры філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта. Працаваў на Магілёўшчыне выхавацелем, завучам Любоніцкага дзіцячага дома, настаўнікам рускай мовы і літаратуры.

У 1961 г. паступіў у аспірантуру пры кафедры рускай мовы БДУ. З таго часу жыццё Мікалая Міхайлавіча і яго творчая дзейнасць цесна звязана з філалагічным факультэтам універсітэта, дзе ён працуе выкладчыкам, старшым выкладчыкам, дацэнтам, затым прафесарам. У 1967 г. абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму «Русские и белорусские глаголы с приставкой *при-*». З 1974 г. — дацэнт.

Навуковыя інтарэсы М. М. Піпчанкі звязаны з даследаваннямі марфалогіі рускай і беларускай моў. У выніку гэтых даследаванняў ім падрыхтавана і надрукавана звыш 50 навуковых работ.

М. М. Піпчанка — аўтар і сааўтар многіх навуковых прац па актуальных пытаннях сучасных рускай і беларускай моў, падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў для ВНУ і школы. Сярод іх «Пособие по русскому языку и литературе для поступающих в вузы» (1973); «Введение в специальность: Учебное пособие для студентов филологических факультетов» (1977); «Пособие по русскому языку для поступающих в вузы» (1988); «Русский язык: Учебник для 5—6 классов школ с белорусским языком обучения» (вытрымаў 9 выданняў і ўзнагароджаны сярэбраным медалём ВДНГ СССР); «Русский язык: Учебник для 7—8 классов школ с белорусским языком обучения» (1988) — на рэспубліканскім конкурсе рукапіс удастоены другой прэміі Міністэрства асветы БССР; «Русский язык: Учебник для 8—9 классов школ с белорусским языком обучения» (3-е выд. 1991); «Русский язык: Пособие для абитуриентов» (1995). М. М. Піпчанка — адзін з аўтараў навуцальнага комплексу «Современный русский язык» (1984), які атрымаў шырокую вядомасць не толькі ў былым СССР, але і за яго межамі (у ГДР, на Кубе, у КНР).

Болей за дваццаць гадоў Мікалаю Міхайлавічу працаваў намеснікам дэкана філалагічнага факультэта. З пачуццём вялікай адказнасці выконваў ён нялёгкую працу па ўдасканаленню вучэбна-выхаваўчага працэсу. Створаныя дзякуючы яго намаганням Навукова-метадычны савет факультэта і вучэбна-метадычны камісіі курсаў, у складзе якіх дзейнічаюць як выкладчыкі, так і студэнты, зарэкамендавалі сябе сапраўды дэмакратычнымі органамі самакіравання.

М. М. Піпчанка аддае шмат творчых сіл, душэўнай цэльнай справе падрыхтоўкі высокаадукаваных філолагаў. Яго лекцыі вызначаюцца змястоўнасцю, глыбінёй тэарэтычных убагульненняў і творчай пранікнёнасцю. Акрамя вялікага педагагічнага таленту, ён валодае талентам дабразычлівасці і павагі, спагадлівасці да кожнага чалавека. Працавітасць і сціпласць здабылі Мікалаю Міхайлавічу аўтарытэт і вялікую павагу з боку студэнтаў і супрацоўнікаў філалагічнага факультэта.

Працоўныя заслугі М. М. Піпчанкі адзначаны Граматамі Вярхоўнага Савета БССР, значком Міністэрства вышэйшай адукацыі СССР «За отличные успехи в работе высшей школы», Ганаровымі граматамі Міністэрства вышэйшай адукацыі, Міністэрства асветы БССР і Белдзяржуніверсітэта.

Калектыву філалагічнага факультэта, калегі, сябры, вучні сардэчна віншуюць Мікалаю Міхайлавіча з юбілеем, жадаюць яму моцнага здароўя, новых творчых поспехаў і вялікага асабістага шчасця.

Л. А. ШАЎЧЭНКА